

ОСВРТ НА ПРОБЛЕМАТИКУ РАЗЛИЧИТОСТИ И НЕПОТПУНОСТИ СЛОВЕНСКИХ СЛУЖБИ СВЕТОМ АХИЛИЈУ ЛАРИСКОМ

Младен Миливојевић*
Епархија жичка, Ариље

Апстракт: Аутор као своју почетну идеју има да открије тачну верзију шројара Светом Ахилију Лариском јер је приметио да савремено певање шројара у ариљском храму није правилно. На том трају је изложио укратко оне резултате до којих су дошли претходни истраживачи и међу њима професорка Тајјана Субошин Голубовић. Препознавши оригинални шекс шројара у служби аутора Никодима из 14. или 15. века, указао је у чему се састоје уочене разлике и објавио је на основу шота превод шот шројара на савремени српски језик, начињен ангажовањем професора Богословског факултета у Београду др Зорана Ранковића. У раду је изнесена чињеница да у ариљској цркви недостигаје један важан историјски документ познат под називом Правила Светог Ахилија који садржи светишељеву службу на црквенословенском језику и који потиче из 1850. године. Документ је преписао Ђорђе Јовановић у манастиру Благовештење, а у Ариљу се сигурно налазио 2000. године. И на крају, ипак нити сазнањем да не постоји ниједна у потпуности адекватна и комплетна служба Светом Ахилију која би се могла корисити приликом празновања овог светишеља коме је посвећена ариљска црква, аутор препоручује моћна решења која иду у правцу стварања једне савремене богослужбене творевине.

Кључне речи: Свети Ахилије, шројар, служба, црквено песништво, Никодим, Правила Светог Ахилија, Ариље.

Да ли се у манастиру у Моравицама певала увек тачна служба лариском светитељу? Да ли је служба певана њему или неком другом?

* mladjom27@gmail.com.

Може ли нам харизматски приступ оправдати евентуалне пропусте везане за прво или друго питање?

Заинтересованост за тачну верзију текста тропара Светом Ахилију Лариском који се пева данас у ариљској цркви усмерила нас је на трагање за извором тог тропара. Према казивању проте Милоша Спасојевића, препис текста тропара налазио се на крају једног старог часослова кога у ариљској цркви нисмо нашли. Отворили смо затим рускословенски Минеј¹ где под 15. мајем нисмо нашли никакву службу Светом Ахилију. Служба која се налази у савременом ЖС Минеју² под поменути датумом није потпуна, а тропар је општи – „Православија наставниче“. На основу једног писаног трага³ с једне стране и неколико усмених информација са друге, дознали смо да у Цркви Светог Ахилија треба да постоји врло педантан препис службе светитељу. Имали смо послушање да у августу 2014. године уредимо црквену библиотеку, међутим ни ту, а ни за певница-

¹ Реч је о прештампаном издању из 1985. године, који је био у употреби код нас до појаве првог српског штампаног минеја = Жичког и Студеничког Минеја (у даљем тексту: ЖС Минеј).

² То је заправо најстарији познати словенски препис службе Светом Ахилију који се налази у документу под бројем 361 Архива САНУ. Он садржи три стихире на Господи возвах, две четвртог, а једну трећег гласа, али смо приметили да се у ЖС Минеју све те стихире наводе да су четвртог гласа. Надамо се да је пропуст ненамеран. Уз то служба још садржи и канон и свјетилен, а тропар „Правовјерију наставниче“ (општи) не налази се у самој служби, већ у склопу прошлог житија. У савременом ЖС Минеју служба је искомбинована са службом Светом Пахомију Великом чије богослужбене песме имају предност у односу на Ахилијеве. Накнадно смо уочили да су тој служби додате стиховне стихире на јутрењу из крчке службе и свјетилен, а стихира на Славу на стиховним стихирама вечерње „Излијасја благодат у устнах твојих...“ узета је са Славе на хвалитним стихирама из Никодимове службе из 14. века.

³ Свештеник Јован Поњавић који је службовао у Цркви Светог Ахилија 1960–1995. у летопису ариљске цркве на 21. страни записао је следеће: „Постоји једна икона која је веома оштећена за коју се претпоставља да је из 18. века и једна рукописна књига служба св. Ахилија писана 1850 г. у ман Благовештењу. Писао је грешни раб Григорије. Писана је са гушчијим пером види се по илустрацији која се налази на крају књиге. Вероватно због хемијског састава мастила слова нагризају хартију и књига је склона пропадању.“ Ариљски учитељ Владимир Поповић је знао за овај историјски извор и неке његове делове је преписивао како би објаснио допринос Светог Ахилија хришћанској мисли (Чанак-Медић, М. (2002), *Свети Ахилије у Ариљу*, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд, 28). Изглед овог важног документа познат нам је на основу публикације госпође Тамаре Огњевић у монографији *Свети Ахилије у Ариљу – црква на немирној граници* где ауторка наводи: „Већ наредне 1850. године Ђорђе Јовановић исписује Правила Светог Ахилија у манастиру Благовештење на Каблару, која и данас представљају једину рукописну књигу у поседу црквене библиотеке“ (Огњевић, Т. (2000), *Свети Ахилије у Ариљу – црква на немирној граници*, ЦО Ариље, 20).

ма нисмо нашли ништа слично што би одговарало опису документа где је исписана тражена служба. Помислили смо да ју је блажене успомене Владика Хризостом Жички позајмио приликом припрема за штампање нових минеја, па смо потражили у његовом архиву где се све те службе налазе, али ни ту нисмо ништа пронашли. Коју ли је службу чувала та свеска?

Питање је сасвим умесно, јер лариски светитељ има привилегију да му се у различита времена, на различитим местима певају службе од различитих аутора. О тим службама кроз своје радове исцрпно нас је обавештавала професорка Татјана Суботин Голубовић, али и други, као што су историчар Ђорђе Радојчић⁴ и Климентина Иванова. Професорка Суботин сасвим прегледно износи да постоје службе које припадају јелинској традицији, службе које припадају словенској традицији и да постоји једна служба која је састављена потпуно независно од ових традиција.

Редослед је укратко следећи:⁵ 1. Атонска служба из 11. века; 2. Преспанска служба која је преведена и делимично модификована за новонастале прилике и припада другој половини 11. века; 3. Служба изложена у рукопису САНУ под бројем 361 из средине 13. века; 4. Слична овој, служба која се налази у минеју за мај у манастиру Крки и која је препис Синајске⁶ из 1339. и она би се могла сврстати у половину 14. века; 5. И најинтересантнија нама – служба аутора Никодима с краја 14. или самог почетка 15. века.

Која се од ових служби певала у манастиру у Моравицама у време Светог Саве и касније тешко је рећи. Црква коју је Свети Сава одабрао за седиште Моравичке епископије налазила се на месту где је по предању мученички пострадао сремско-панонски мученик Архилије, па су можда његове мошти биле негде на том простору или у неком од гробних места.⁷ Професорка Суботин не искључује ни могућност да је нека од ранијих богомоља, можда баш та која припада Савином времену, била посвећена Архилију

⁴ Радојчић, Ђ. Сп. (1961), „Песме за култ Ахилију Лариском код Срба“, *Лейпциг Мајници српске* 388/1, Нови Сад.

⁵ Детаљније о јелинским службама погледати у Суботин Голубовић Т., „Словенски преписи службе св. Ахилију и њихови грчки узор“.

⁶ Ову службу садржи рукописна збирка манастира Свете Катарине на Синају у којој провејавају елементи који указују да је она била у употреби у бугарској средини и она садржи канон аутора Јосифа Химнографа из 9. века (Голубовић Т., „Словенски преписи службе св. Ахилију и њихови грчки узор“).

⁷ Одређене појединости о томе могу се прочитати у монографији Чанак-Медић М., *Свети Ахилије у Ариљу*, 68–81.

по коме је како она сматра данашње Ариље и добило име.⁸ Непозната историјска збивања условила су да овај манастир буде запустен све до времена краља Драгутина који у Моравицама подиже нову манастирску цркву највероватније 1283. године и посвећује је, сада већ извесно, Светом Ахилију Лариском, учеснику Првог васељенског сабора у Никеји. Да ли се тада у Моравицама певала најстарија словенска служба чији се текст налази у документу САНУ под бројем 361?⁹ Ако се певала како је онда било могуће организовати свеноћно бденије, јер текст те службе јасно показује да она није празнична?¹⁰

Два века након овог периода долазимо до службе која има елемената да се од ње одслужи свеноћно бденије. И у њој тропар: „**Паче јестества**“!¹¹ Али у односу на ову верзију тропара која се пева данас у Ариљу има извесних разлика. Прва разлика је у томе што је тропар у извору другог гласа, а у Ариљу се пева четвртог. Претпостављамо да је некоме био свечанији четврти глас, па је из тог разлога ариљску певницу научио тако. У првом стиху тропара такође постоји разлика – данас се пева: „Паче јестества јеже на земљи подвизи труди твој“, а у извору је: „Паче јестества јеже на земљи труди и подвизи твоји“. Опет претпостављамо да је тај који је тропар почео да пева по четвртом гласу променио редослед речи ради певљивости, али их је погрешно прочитао или записао, па смо уместо множине у изворнику, добили једнину која се граматички не уклапа у остатак текста. У изворнику постоје речи „јаже око видје и ухо слиша исправљенија твоја, и иже на сердце не взиде человјеку твоја возмездија“, док у Ариљу данас речи „јаже на сердце не взиде човеку твоја“ не посто-

⁸ Суботин Голубовић, Т. (1993), „Ахилије – Архилије или о мешању култова“, *Богородица Градачка у историји српског народа*, Чачак, 37–46.

⁹ Проф. Суботин вероватно оправдано сматра да је то могла бити служба из САНУ 361, и то наменски преписана у студеничком скрипторијуму за потребе моравичког богослужења (Суботин Голубовић, Т. (2006), „Још један препис службе светом Ахилију“, *Црквене студије* 3 (2006), Ниш, 245–257).

¹⁰ Професор др Зоран Ранковић сугестијом нам је указао на чињеницу да ниједна служба из тог времена није комплетна, а да су празнична богослужења допуњавана песмама из других богослужбених књига, вероватно општег карактера. Постоји и мишљење да је Епископ моравички имао у то време доста слободе приликом организовања празничних богослужења, па је на односним местима допуштао да се поју или стихире Светом Пахомију или опште стихире или пак стихире празника, пошто празник Светог Ахилија увек буде од суботе треће недеље по Пасхи до четвртка по Педесетници.

¹¹ У нашем раду ћемо из практичних разлога у свим случајевима навођења црквенословенског текста користити транскрипцију.

је, а реч „возмездија“ се пева неправилно „возмоздија“.¹² Речи при крају „моли моли спастисја“, требало би да се изговарају „моли, молимсја, спастисја“.¹³ Када бисмо у рукама имали благовештењски¹⁴ препис службе из 1850. године, можда бисмо могли открити из којих разлога је дошло до ових неправилности које је данас вероватно незахвално кориговати,¹⁵ под условом да је у том препису, како претпостављамо, можда баш Никодимова служба.¹⁶

Имали смо прилику да површно и уз асистенцију прегледамо и две јелинске службе Светом Ахилију. Не знамо за сада из ког су периода и ко су им аутори, али нам је познато да су издате 2004. и 2007. године. Кондаци су готово идентични, разликују се

¹² Возмездије – награда (Петковић, С. (1935), *Речник црквенословенскога језика*, Ср. Карловци, 38).

¹³ У преводу: „моли, молимо се, да се спасу душе наше“.

¹⁴ Покушали смо у манастиру Благовештење да нађемо евентуални предлог, али нам је отац Георгије са сигурношћу рекао да у манастиру нема ничега што је везано за Светог Ахилија. Пошто је манастир на прометној локацији није искључено да је такав документ такође нестао, или је реч о предлошку који је био трошан, па су оци Арсеније или Лука Чичовић (тадашњи ариљски свештеници) ариљски примерак послали у скрипторијум Благовештења да се преписивањем сачува. Том времену припада и израда барокног иконостаса (1847) као и оснивање прве ариљске школе (1848).

¹⁵ Пре би се то могло исправити кроз певање тог тропара на савременом српском језику. Превод је недавно сачинио проф. др Зоран Ранковић, коме се овом приликом још једном захваљујемо. Превод гласи: „Натприродна страдања и подвизи твоји на земљи, и непојмљива награда на небесима, за савршена дела твоја која око виде и ухо слушаше, и твоја плата коју човек не замисли у срцу; као анђеотруди се на земљи, и као херувим прими на небесима. Стога светитељу и свблажени Ахилије, моли, молимо се, да се спасу душе наше.“ Превод је начињен на основу оригиналног текста, а једино су речи „јакосвјатитељ и мученик“ изостале. Ово би опет било привремено решење до састављања нове богослужбене творевине, о чему ће бити речи у даљем тексту.

¹⁶ На основу фотографије публиковане у монографији госпође Огњевић можемо разазнати да је у заглављу реч о служби „свјатагосвјашченомученика Ахилија иже в Тривале убијенагосвјери ради проповједанија“, дакле, вероватно Никодимовој. Међутим, чини нам се да је ова служба на црквенословенском језику и да можда не одговара у потпуности изворној Никодимовој, јер једва разазнавани крај прве стихире на малој вечерњи на Господи возвах – „јакосвјатитељ и мученик“ – нема ни у једној другој словенској служби. Занимљиво је и то да се ова стихира понавља двапут што први пут срећемо у Ахилијевим службама. Да ли је неко у међувремену употребио свој преводилачки или богослужбено-песнички дар и осавременио и допунио Никодимову службу за сада нам остаје непознато. Имамо сазнање да је Љупка Васиљев 1984. године у свом раду (Васиљев, Љ. (1985), „Ариљски преписивачки центар и култ Светог Ахилија“, *Методије Солунски (885–1985)*, Београд) обрађивала овај документ, али нам тај рад још није пред очима.

формално у две речи, али у суштинском изразу нема разлике. Тропари су различити. У издању из 2004. тропар је трећег гласа „Хери ехуса“¹⁷, а у издању из 2007. постоји само указање да је тропар општи, али не „Православија наставниче“ (општи тропар исповеднику), већ „Правило вјери“ (општи тропар архијереју). Мишљења смо да је хронолошки старија служба са општим тропаром, а износимо и претпоставку коју би требало испитати – а то је да је у тој служби акценат стављен на Ахилијеву службу у Цркви, пре него на његово исповедничко дело познато на основу агиолошких текстова.

Када је реч о кондацима Светом Ахилију ту је ситуација нешто јаснија. Службе које припадају 13. и 14. веку имају кондак другог гласа „Теченијем мира“. У Никодимовој „мученичној“ служби кондак је трећег гласа „Свјетлих подвиг твојих“. Кондак који се данас пева у Ариљу гласи: „Незалазну звезду васељене и неусипног пастира Ларишана, опевајмо Ахилија кличући: Ти који си стекао смелост ка Господу, од свију нас бура избави да бисмо ти клицали: радуј се, оче Ахилије.“¹⁸ Он је осмог гласа и утврдили смо да је реч о преводу, и то веома квалитетном преводу кондака из службе Светом Ахилију који се пева у Лариси. Нажалост, протојереји Јован Поњавић и Слободан Ђукић који су више од три деценије службовали у ариљској цркви су данас пред Лицем Свевишњег и самим тим нам не могу одговорити на питање ко је аутор овако дивног превода светитељевог кондака, али тај одговор нисмо могли добити ни од оца Драгољуба Костића, који се једино сећа да се тај превод појавио у време његовог ариљског службовања (1986–1998).¹⁹

Како је дошло до настанка ове службе којој припада тропар „Паче јестества“ и где се она данас може наћи? Извесни песмопе-

¹⁷ Захваљујемо се дипломираном филологу Милани Вучићевић која нам је начинила нешто слободнији превод овог тропара: „Радује се Тесалија, јер те има као будног стражара заштитника, (дијамантски) украсе града Ларисе, Цркве милозвучна труба, која Сина Једносустног објављује, оче свети, јерарше Ахилије, моли Христа Бога да подари мир душама нашим.“ Χαίρει ἔχουσα, ἢ Θεσσαλία, σὲ ἀκοίμητον, φρουρῶν προστάτην, καὶ τῆς Λαρίσης ἢ πόλις ἀδάμαντα, ἢ Ἐκκλησία τὴν εὐχὸν σάλπιγγα, τὸ τοῦ Ὑιοῦ ὁμοούσιον κηρῦξασαν, Πάτερ Ἄγιε Ἱεράρχα Ἀχίλλιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε, δωρήσασθαι εἰρήνην ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

¹⁸ Сматрамо да је начин завршетка овог кондака у мелодијском смислу потпуно непримерен осмом гласу. Уместо уобичајеног завршетка својственог осмом гласу (G, E, G, A, F, E, D, E, F, G, A, G, A, G, F) ариљски појци у основној мелодији при певању речи „Ахилије“ убацују украсну септиму (G, E, G, A, F, E, D, C, C, B, C, B, A).

¹⁹ Уколико се његов преводилац препозна у овим речима, благодарни ћемо бити на откривању његовог идентитета.

вац Никодим желео је да обнови празновање Светог Ахилија,²⁰ и на основу неког непознатог нам обрасца и народног предања²¹ саставио је потпуно нову службу. Један њен препис је пронашла Климентина Иванова у Охају, други је објавио Ђорђе Радојчић и указао да се она налази у минеју за месец мај који је припадао Деспоту Стефану Лазаревићу, па Ђурађу Бранковићу, и на крају од стране „духовника“ Пахомија дарован Хиландару (преписивач је Рајак Ђакон); а трећи је сасвим изненада пронашла у Бечу Татјана Суботин Голубовић, и то је препис из 1565. године.²² Климентина Иванова наводи да се у тексту службе наводи предање по коме је Свети Ахилије по завршетку Првог васељенског сабора дошао у област Тривала (Срба) и близу реке Моравице мученички пострадао за веру, где су му положене мошти које мироточе.²³ Ова служба је на српскословенском језику и њена специфичност је та што је писана искључиво за манастир Светог Ахилија у Моравицама и потпуно је самостална (не препознају се утицаји других служби). Међутим, то јој није једина одлика по којој је препознатљива. Кроз њу можемо сазнати да се у манастиру налази рака са моштима светитеља, да је светитељ мученик и да је пострадао у Моравицама,²⁴ да су доведена у везу дела Светог Ахилија са Србима, да је писац веома песнички и богословски даровит. Став који износи Иванова да је тако изненада Светом Ахилију придодат венац мучеништва са циљем супротстављања јеретцима, уз оправдану примедбу професорке Суботин Го-

²⁰ Стихира после еванђелског читања: „...памет обнављајем свештеноначалника и пастира...“ Имајући у виду да је професорка Голубовић датирала ову службу на крај 14. или сам почетак 15. века, могуће је да је постојала потреба за полијелејном службом, јер је у време цара Душана црква добила раскошан полијелеј који је постављао извесни Мирослав, како се претпоставља ради тога што је манастир Светог Ахилија постао седиштем Митрополије (Видети у Чанак-Медић, М. (2002), *Свети Ахилије у Ариљу*, 91). Тако да је могуће да је песмопевац Никодим водећи се том потребом искористио тада познато предање и саставио поменуту службу која је била садржајнија од претходних.

²¹ Суботин Голубовић, Т. (2006), „Још један препис службе светом Ахилију“, 245–257.

²² *Исто*.

²³ Иванова, К. (2002), „Взпевам те, отче Ахилие, на архиереите украса“, *Археолошки прилози* 24, Београд, 147. Климентинин навод је утемељен на наслову и садржају службе. (Благодарни смо госпођици Марини Бенки, која се потрудила да преведе овај бугарски текст.)

²⁴ У Житијима светих за месец мај Светог оца Јустина јасно стоји да се Свети Ахилије мирно упокојио у Лариси око 330. године. У пролошком житију из документа САНУ 361 једино што можемо сазнати о Ахилијевом упокојењу је „и к њему (Богу, прим. аутор) отиде радујасја“.

љубовић за наглу промену карактера светости напросто не стоји.²⁵ Примећујемо да ни ова служба није комплетна пошто се комбинује са службом Светом Пахомију Великом коме је дат секундарни значај, али за разлику од дотадашњих служби има малу и велику вечерњу, и укратко речено све елементе да би се могло организовати свеноћно бденије. Имајући у виду да типик прописује да се приликом храмовне славе све пева светоме чији је празник, ова служба нам износи другачију праксу.

Наше виђење ових чињеница везали бисмо за погрешно пренесена, али и прихваћена предања. Не искључујемо могућност да је гробно место принца Урошице раније сматрано за гробно место Светог Ахилија. На то би могла да указује и фреска на источном зиду нартекса.²⁶ Међутим, предање о томе да су се у манастиру у Моравицама некада налазиле мошти Светог Ахилија Лариског, не изгледа нам довољно убедљиво, јер да је то тачно имали бисмо макар један историјски извор који би то могао потврдити. Тешко да то не би у нашој историографији оставило бар неки писани траг.²⁷

Такође и вероватноћа да је Свети Ахилије након Првог васељенског сабора боравио и мученички пострадао у области Тривалије према нашем мишљењу готово да не постоји. Требало би проверити јелинска житија светога, мада претпостављамо да такав податак у њима нећемо наћи.

Било како било, налазимо се пред изазовом:

1. Превести службу коју користе у Лариси и 15. маја (28. маја по грегоријанском календару) певати њу.
2. Превести Никодимову службу која је свакако писана за ариљску цркву.
3. Превести јелинске службе и модификовати их за потребе ариљске цркве.²⁸

²⁵ Суботин Голубовић, Т. (2006), „Још један препис службе светом Ахилију“, 246.

²⁶ Чанак-Медић, М. (2002), *Свети Ахилије у Ариљу*, 70.

²⁷ Пренос моштију Ахилијевих из Ларисе у Преспу је свакако било запажено, тако да не видимо разлог да би то било скривено у српској верзији, па чак и да је реч о преносу дела моштију. Требало би консултовати јелинске изворе, које по слободи сматрамо за релевантније.

²⁸ Слична ствар је учињена приликом преноса Ахилијевих моштију у Преспу 985. након Самуиловог освајања Ларисе.

4. И даље користити постојећи текст службе која се налази у ЖС Минеју и у празне просторе уносити опште и празничне стихире.²⁹

5. Направити компилацију свих постојећих служби и у недостајућим или спорним местима креирати нове стихире.

6. Начинити једну потпуно нову службу искористивши предањске елементе, али да интерпретација буде савремена.

Не бисмо се сложили са прва три предлога, нарочито не са другим који нам се на први утисак чинио најлогичнијим и најаутентичнијим. Зашто бисмо инсистирали на прослављању светитеља са непостојећим карактеристикама? Верујемо да је наш заштитник, Свети Ахилије, примао искрене молитвене изливе лаоса кроз векове, али наше знање о томе данас води нас ка једном одговорнијем односу и отвара нам врата новог богослужбеног стваралаштва.

Мишљења смо да се треба одредити за неку варијанту изложу у последње три тачке. Разлог за то је стваралачки приступ који би био преточен у савремени молитвени вапај Светом Ахилију да се као никада до сада обрати Христу Првосвештенику да нам обнови порушено црквено јединство. Црквено песништво, по казивању дипломираног теолога Ненада Живковића „је, евидентно, наста(ја)ло и уобличавано у прошлости, у свету који је, без обзира на све паралеле које је могуће повући, ипак другачије живео, а као такво оно је било црквени израз молитве цивилизације и друштва тог времена. То свакако јесте разлог због кога се многим данас чини да је Црква чуварка археолошких вредности неких прошлих времена“.³⁰ Када погледамо садржај Никодимове службе Светом Ахилију уочићемо управо то да се истиче борба против јеретика који у то време ометају црквено учење.³¹ Црква надилази време, али и обухвата све оно што се у времену уграђује у њу.

²⁹ Тако смо учинили за прославу Светог Ахилија 2014. године, према поретку који нам је начинио господин Стефан Ћосић. Видети завршетак друге реченице у фусноти 9.

³⁰ Живковић, Н. (2008), „Једна урбана интерпретација еванђеља“, *Логос* 2008/2, Београд.

³¹ Нпр. стихира на славу на Господи возвах Велике вечерње: „моли сохрани се стаду твојему преблажене Ахилије сопотивних јеретик обстојанија...“ Интересантан нам је и синаксар поменуте службе у коме је недвосмислено изражена Ахилијева улога у борби против јеретика. Критикују се локални следбеници Навата Трапезунтског који су одбацили хришћанско учење које је било утемељено проповеђу апостола Тита. Тих јеретика тад кад је настала служба има у босанским областима.

Наше сазнање да на јелинском језику постоје три тропара Светом Ахилију³² наводи нас на помисао да је богослужбена химнографија Грчке Цркве доста разноврсна и динамична.³³

Зато позивамо све савремене химнографе, црквене песнике, „стихоклепце“, да се осмеле и уроне у изазове времена у коме живимо и изнедре нам једно ново богослужбено стваралаштво огрнуто православним никејским богословљем, а испуњено актуелним потребама ариљске литургијске заједнице и потребама народа који је Цркви Христовој дао велики број монаха, али посебно вредног помена блаженочившег брата Станка Пантовића, горелог и изгорелог за православни етос ариљског типа. Перспективе из ове области црквеног богословља су у наше време веома широке и не налазе се пред препрекама повесних завојевача и противника Цркве.³⁴ Зато то треба искористити и не губити се у настојањима особног престижа која воде у гордост и индивидуализам, већ треба усмерити богодароване нам таланте на саборно стваралаштво у коме ћемо принети Господу „Твоје од Твојих“ за „живот света“ и вечно спасење наше.

* * *

³² Већ поменути тропар трећег гласа у фусноти 14: „Χαίρει ἔχουσα“; у истој служби као други наводи се тропар првог гласа: „Της Λαρίσσης ποιμενα“ (пева се као „Пустињи житељ“, а по тексту му је сличан тропар Светом Висариону Лариском (1490–1540)); и потпуно независно од неке службе, на интернету смо пронашли тропар четвртог гласа: Λαρίσσης σὲ πρόεδρον, καὶ πολιούχον λαμπρόν, ἢ χάρις ἀνέδειξενὼς Τεράρχην σοφόν, παμμάκαρ Ἀχίλλιε, σὺγὰρ τὸ τῆς Τριάδος, ὁμοούσιον κράτος, θαύμασιτε καὶ λόγοις, κατετράνωσας κόσμῳ. Ἦν πάτερ ἐξευμενίζου, τοῖς σὲ γεραίρουσι.

³³ За детаљније информације о јелинским службама Светом Ахилију и њиховом развоју и утицајима сачекаћемо већ планирана обухватнија истраживања.

³⁴ Кончаревић, К. (2014), „Словенско богослужбено стваралаштво у XX веку (II)“, *Православље* 1144 (15. новембар 2014. г.), Београд, 25.

Библиографија:

Извори

Лейшойис ариљске цркве

Минеј за месец мај, ЕУО Српске православне епархије шумадијске и ЕУО Српске православне епархије банатске, Крагујевац – Вршац 1985.

Минеј за месец мај, Епархија жичка, манастир Жича и манастир Студеница, Краљево – манастир Жича 2007.

Литература

Васиљев, Љ. (1985), „Ариљски преписивачки центар и култ Светог Ахилија“, *Методије Солунски (885–1985)*, Београд.

Живковић, Н. (2008), „Једна урбана интерпретација еванђеља“, *Логос* 2008/2, Београд.

Иванова, К. (2002), „Взпевам те, отче Ахилие, на архиереите украса“, *Археографски прилози* 24, Београд.

Кончаревић, К. (2014), „Словенско богослужбено стваралаштво у XX веку (II)“, *Православље* 1144 (15. новембар 2014. г.), Београд.

Огњевић, Т. (2000), *Свети Ахилије у Ариљу – црква на немирној ираници*, ЦО Ариље.

Петковић, С. (1935), *Речник црквенословенскога језика*, Сремски Карловци.

Радојчић, Ђ. Сп. (1961), „Песме за култ Ахилију Лариском код Срба“, *Лейшойис Машице српске* 388/1, Нови Сад.

Суботин Голубовић, Т. (1993), „Ахилије – Архилије или о мешању култова“, *Богородица Градачка у историји српског народа*, Чачак.

Суботин Голубовић, Т. (2002), „Словенски преписи службе св. Ахилију и њихови грчки узорци“, *Свети Ахилије у Ариљу – Зборник радова са научној скупи*, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд.

Суботин Голубовић, Т. (2006), „Још један препис службе светом Ахилију“, *Црквене студије* 3–2006, Ниш.

Чанак-Медић, М. (2002), *Свети Ахилије у Ариљу*, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд.

Примљено: 16. 3. 2015.

Исправљено: 1. 4. 2015.

Одобрено: 15. 4. 2015.

REVIEW ON DIVERSITY AND INCOMPLETENESS OF SLAVONIC SERVICES TO ST. ACHILLIUS OF LARISSA

Mladen Milivojević
Eparchy of Žiža, Arilje

Summary: The author had the detection of the exact version of the troparion to Achillius of Larissa as his initial idea, as he noticed that the modern singing of this hymn in the church in Arilje was not correct. Following this course he briefly presents the results obtained by previous researchers, including those of Tatjana Subotin Golubović. Recognizing the original text of the troparion in the service of the author Nikodim from the 14th or 15th century, he pointed out the perceived differences and published the contemporary Serbian translation on the basis of that version, aided by Zoran Ranković, a professor of the Theological Faculty in Belgrade. The study outlines the fact that the church in Arilje is missing a significant historical document known as The Rules of St. Achillius containing Saint's service in Church Slavonic originating from 1850. The document was copied by Đorđe Jovanović in the Monastery Blagoveštenje, and could surely be found in Arilje before 2000. Finally, prompted by the realization that there is no fully adequate and complete service to Saint Achillius that could be used during the celebration of the saint to whom the church in Arilje is dedicated, the author recommends possible solutions which go towards the creation of a modern liturgical artifact.

Key words: St. Achillius, troparion, service, ecclesiastical poetry, Nikodim, The Rules of St. Achillius, Arilje.